

Conf. univ. dr. habilitat Sorin Alămoreanu

Facultatea de Drept, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Teorie și practică în expertizele grafice

Note de curs pentru master

Editura
Stamangiu
2023

Capitolul al III-lea. Formarea și evoluția grafică a persoanei^[1]

Secțiunea 1. Vârstele scrierii. Perioadele evoluției grafice

Această parte a cursului constituie o reluare și extindere a problematicii după prezentarea din cartea realizată în anul 2012 împreună cu Adrian Frățilă. Am apreciat că ea este necesară în formarea experților grafici, pentru a le oferi o înțelegere a mecanismelor ce stau la baza grafiei personale individuale, mergând dincolo de simpla examinare grafoscopică.

În literatura de specialitate de orientare preponderent grafologică, cât și în cea de expertiză criminalistică a scrisului (de grafoscopie) s-au publicat numeroase studii privind apariția și dezvoltarea abilităților grafice ale individului. Majoritatea pornesc de la primele manifestări ale copilului și reprezentări ale lumii prin construcții grafice, la apariția și dezvoltarea scrierii pe parcursul vieții scriitorului. Altele s-au ocupat de învățarea scrierii la adulți analfabeți, de fenomenele ce însoțesc avansarea în vârstă, iar altele de influența bolilor și diferitelor tratamente medicamentoase asupra scrierii etc.

În cele ce urmează vom trece în revistă unele dintre aceste probleme din perspectiva experienței practice personale și a opiniilor ce ne-au atras atenția în literatura din domeniu. Cele prezentate sunt expresia activității personale de studiu și cercetare, ca și a celei de expert criminalist din destui ani de carieră, deși, așa cum spunea un mare profesor de criminalistică, Zdzisław Kegel^[2], „În fața realității și complexității lumii mă voi considera mereu un student”.

Procesul dobândirii abilităților grafice reprezintă încă de la începuturi un act conștient, determinat volitiv și care începe (aproape

---

^[1] Această parte este reluată pe baza lucrării noastre publicate în 2012.

^[2] Discurs la Conferința de Criminalistică a Societății Române de Criminalistică, Cluj, 2015, nepublicat.

întotdeauna) în perioada școlară. Remarcăm în acest sens lucrarea Barbarei Gawda, *The Psychology of Handwriting*, ca un op extrem de elaborat și documentat^[1]. Dintr-o posibilă sistematizare^[2] a etapelor vieții grafice ale persoanei fac parte:

1. **Perioada non-grafică** (0-3 ani), în care subiectul nu are abilitățile de coordonare motrică și memorative necesare chiar execuției unor rudimente de semn grafic. Reprezentările sale despre lume îmbracă forma mângălelilor, a unor linii haotice. În jurul vârstei de 2 ani copilul realizează în general trasee ample prin mișcări rapide ale brațului, în cadrul a ceea ce Crépieux-Jamin numea „plăcerea mișcării, ca învingere a unei rezistențe”^[3]. În jurul vârstei de 2-3 ani, odată cu apariția unui control mai complex al mișcărilor, subiecții pot executa trasee circulare, mișcări de tip „du-te-vino”, mișcări ciclice, spirale^[4]. În această fază copilul trece în stadiul reprezentativ primar, în care „realizările” sale grafice (mângăleli, desene etc.) sunt însoțite de comentarii, explicații.

2. **Perioada pregrafică** (3-6 ani), în care precizia gestului grafic încă nu a fost dobândită, iar capacitatea motrică de memorare și reproducere a elementelor literale nu a atins abilitatea scrierii propriu-zise. Între 3 și 4 ani copilul va trece din stadiul imagisticii involutare (realizată în cadrul mișcărilor ca rezultat al energiei neuro-musculare) în perioada unor imagini grafice intenționale. El percepe deja opacitatea obiectelor, are reprezentările diferitelor planuri. Capacitatea de concentrare relativ redusă și gradul incipient al coordonării mișcărilor

---

[1] B. GAWDA, *The Psychology of Handwriting*, Nova Science Publishers, New York, 2019.

[2] În acest demers sistemic am avut în vedere situațiile normale în care individul urmează etapele cursului firesc școlar la vârste biologice corespunzătoare. Ne vom ocupa însă pe scurt în cursul acestei lucrări și de aspectele legate de învățarea scrisului la adulții analfabeți.

[3] Apud S. LENA, *L'attività grafica in età evolutiva: esame, ricerche, prospettive*, Libreria G. Moretti, Urbino, 1999, p. 14.

[4] *Idem*, cu referire la studiile realizate de L. Lurçat.

îl fac să producă reprezentări grafice în care elementele abstracte există încă doar în mintea sa^[1].

Acum pot fi conturate unele reprezentări antropomorfe, alături de o imagistică precară și limitată. Uneori^[2] copilul va putea reproduce după modele unele structuri literale simplificate. Imitând activitățile adulților, subiecții desenează litere sau cuvinte, putând ajunge chiar la o anumită înțelegere spontană a corespondenței dintre anumite sunete și litere. În aceste condiții, copilul poate ajunge, în lipsa unui sprijin sistematic, să execute unele litere în oglindă, iar semnele nu au dinamism, fermitate. Între 4 și 5 ani copilul devine capabil să anticipeze forma pe care o conturează prin actul grafic și începe să coordoneze mișcările constitutive ale actului grafic.

Scrisul nu este pentru copii o activitate spontană cum este desenul. Până în jurul vârstei școlare ei se exprimă prin desene, putând însă dezvolta și o anumită înțelegere a distincției între scris și desen.

Unii autori^[3] au considerat că evaluarea acestor prime faze de evoluție grafică a copilului ar trebui raportată la stadiile reprezentărilor antropomorfe și zoomorfe considerate ca manifestări grafice analoge scrisului de mai târziu.

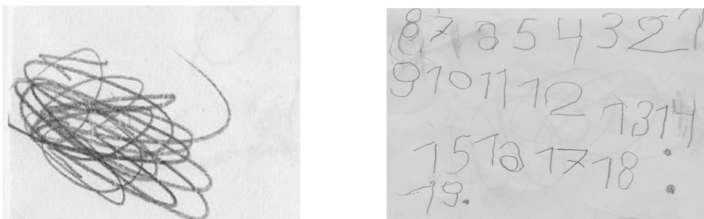

Fig. 2. *Stânga*: mângăleli copil de 3 ani; mișcări dinamice, ciclice.
Dreapta: copil de 6 ani; scriere (imitarea) după model cifric.

[1] F. LEFEBRE, *Le dessin de l'enfant. Langage sans paroles*, Masson, Paris, 1993, p. 27.

[2] Mai ales după vârsta de 5 ani copilul devine capabil să copieze și să recunoască anumite structuri și modele grafice.

[3] M. DI RENZO, I. NASTASI, *Il linguaggio grafico del bambino*, La Scuola, Brescia, 1989, p. 93.

3. **Perioada caligrafică.** Începând cu vârsta de aproximativ 7 ani apar structuri asociative ale sunetelor cu literele. Acestea încep să fie realizate cu o continuitate și o progresivitate suficiente. Pentru analiza grafismelor din această perioadă se impune inclusiv analiza materialelor din faza precaligrafică, ce „permit legătura cu un trecut relevant din punct de vedere al dezvoltării succesive a personalității care într-o anumită măsură a fundamentat însușirea grafismelor”^[1]. În cadrul procesului educativ sunt însușite modelele caligrafice, care rămân un timp rigide, dominante, în lipsa abilităților fixate prin repetare. Un rol important începe să aibă interacțiunea cu alți copii, în funcție de disponibilitățile imitative, motrice și memorative fiind preluate elemente sau modele caligrafice „prin transfer imitativ”^[2].

4. **Perioada evolutiv grafică** poate fi considerată perioada adolescenței, în care scrisul capătă elementele personalizate, se conturează individualitatea grafică a viitorului adult. Dacă în perioada de învățare de la debutul școlar efortul grafic al copilului este susținut prin gândire, fiind centrat pe corelarea dintre „identitatea fonetică a cuvântului” și semnul său grafic, încetul cu încetul, prin exercițiu și uz zilnic, scrisul se modifică, separarea de sunet, căutarea semnelor necesare și reproducerea lor în echivalentele grafice corespondente devin operații secundare, automate. Scrisul capătă dinamică, nivelul de coordonare crește odată cu cel de evoluție grafică, gesturile grafice se diferențiază, are loc o sublimare a elementelor scrisului caligrafic, abandonarea ori preluarea unor caractere. Scrisul individului în formare se îndepărtează tot mai mult de modelul caligrafic școlar, devenind atributul subiectiv al scriitorului.

---

^[1] I. CONFICONI, *Evoluzione della scrittura secondo Moretti*, în Scienze Umane & Grafologia nr. 8/1999, p. 121.

^[2] S. LENA, *op. cit.*, p. 225, care, cu referire la imitarea unor metode de scriere, arată că „în școlile primare, medii și chiar superioare avem uneori impresia că ne aflăm în fața unei boli contagioase”.

Fig. 3. Reprezentări grafice (copil 4-5 ani) ale ființelor și obiectelor.

Dorința de independență, de afirmare, avântul ori fantezia specifice vârstei, ca și influențele încă semnificative ale mediului (școala, cercul de prieteni, experiențele personale, modelele familiale) pot produce unele transformări sub aspectul alegerii (copierii) unor caractere grafice „interesante” ori modele de semnături, transgresării către o anumită tipologie sau model caligrafic^[1]. Pe parcursul anilor de școală primară debutează procesul de individualizare a formelor și detaliilor scrisului. Elevul este motivat puternic de nevoia de a demonstra părinților, dar și învățătorului că „este copil mare” și depune serioase eforturi de reproducere cât mai fidelă a modelelor caligrafice. Pe la 9-10 ani copilul începe să manifeste constant claritate grafică, control asupra coliniarității, fluiditate a liniilor^[2]. Silvio Lena arăta, citându-l pe J. Peugeot, că scrierea poate deveni personală numai dacă scriptorul copil a depășit^[3] dificultățile grafomotorii și că „aparența nu trebuie să inducă în eroare: nu trebuie interpretată ca originalitate modul în care se evită o mișcare pe care de fapt nu este capabil să o deprindă”.

---

^[1] Este astfel posibil ca studiile într-un liceu tehnic, învățarea unor grafii noi (chirilice, chineze, japoneze etc.), respectiv deprinderea scrierii și desenului tehnic să influențeze modelele de scris ale tânărului.

^[2] I. CONFICONI, *op. cit.*, p. 124.

^[3] S. LENA, *op. cit.*, p. 87.

Între 11 și 14 ani se dezvoltă aptitudinile fizice necesare presiunii și continuității efortului fizic și psihic de coordonare și concentrare, iar de la 15 ani actul diferențiat al exprimării grafice capătă forme complexe, ce implică precizia desenului, ca și coordonarea forței aplicate pe instrumentul scriptor de natură a nu duce la oboseală anormală^[1].

5. Perioada maturității grafice a persoanei (faza postcaligrafică)^[2] se constituie în jurul vârstei de 20-22 de ani, când, odată cu structurarea și stabilizarea profesională, individul „se cristalizează grafic”. Scrisul său va suferi de acum înainte (în principiu) doar variații de natură relativă, gravitând în jurul structurilor individuale deja confirmate. Încep însă să își pună amprenta necesități de ordin practic asupra modalităților conexe de realizare a unor elemente, cum ar fi prescurtări, adnotări, punctuație, schematizare.

Mai pot interveni unele schimbări relative, cum ar fi alegerea din rațiuni practice a unor modele noi de semnătură în cazul schimbării numelui prin căsătorie ori ca urmare a „economiei de efort”, când natura ocupației impune executarea unui număr mare de semnături zilnic – casieri, funcționari etc.^[3]

---

^[1] R. CONSTANTIN, *op. cit.*, p. 356.

^[2] S. LENA, *op. cit.*, p. 86-87, care face o clasificare a perioadelor de învățare și de evoluție a scrisului astfel: faza precaligrafică – până la circa 8 ani; faza caligrafică – la circa 9 ani; faza postcaligrafică – din preadolescență.

^[3] E. Caille (*apud* S. LENA, *op. cit.*) vorbește despre **stadiul imitativ** – în care se reproduc modele; **stadiul scrierii curente** – 12-14 ani; **stadiul personal** – după vârsta de 15 ani.

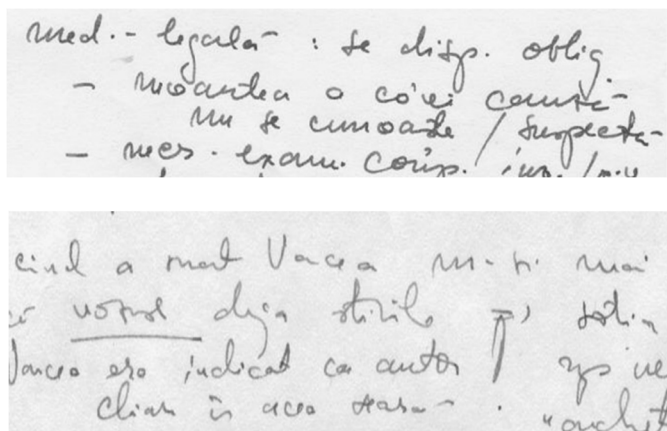

Fig. 4. Sus: scrisul unei persoane la 20 ani.

Jos: scrisul aceleiași persoane la 35 de ani.

Cu toate acestea, din punctul de vedere al identității sale grafice, persoana matură va rămâne de acum pentru tot restul vieții sale identificabilă și individualizată. Această constatare este valabilă chiar și pentru cazul gemenilor identici, iar intervenția unor evenimente categorice (amputații, pareze, mutilări ale membrilor) poate schimba până la un anumit nivel manifestarea grafică a individului matur, deși acesta va rămâne tributار mental modelelor grafice fixate.

Se poate aprecia că, pentru execuția corectă, coordonată automat a scrierii, trebuie îndeplinite următoarele condiții:

- a) simplul sunet este suficient pentru a-i evoca subiectului imaginea grafică necesară;
- b) subiectul are un control total asupra instrumentului de scris când acesta este în stare bună;
- c) nu există impedimente fizice (pareze, amputații etc.);
- d) subiectul nu are dubii asupra ortografiei sau limbii în care se scrie;
- e) concentrarea vizează doar conținutul, fără raportare la elemente ca lizibilitate, estetica, armonia, dinamicitatea scrierii.

Facem o precizare de ordin metodologic: întotdeauna expertul va trebui să abordeze problematica similitudinilor semnăturilor dintr-o perspectivă de precauție. În practica noastră personală am întâlnit cazuri de similitudini ale scrisului și semnăturii la membrii unor familii, aceștia profitând chiar pentru a se substitui reciproc în obținerea unor documente de identitate în mod fraudulos.

În cadrul acestei etape evolutive, scrisul cuprinde unele mișcări accesorii involuntare, generate inconștient, care exprimă nu numai identitatea și individualitatea grafică, dar și viața afectivă instinctuală a scriitorului, care prin prezența lor în structura și conținutul mesajului grafic oferă elemente despre cultura, pregătirea, aptitudinile și capacitățile, chiar temperamentul autorului.

Stânga: autor A. **Dreapta:** autor B.

Constituirea deliberată de modele similare de semnătură.

11.12.2001. S. A. în la Chișinău și Londra
 Cunoscând prevederile art 292 Cod Penal privind
 căia declarație necorespunzătoare adevărului
 Constituie infracțiune de fals în documente
 și se pedzește cu închisoare de la 3 luni 2 ani
 declar pe proprie răspundere,
 din data luna februarie menționată la
 ghiseu pasaport pentru a solicita elaborarea
 unui nou pasaport pentru a căi în loc pasaport
 viciat am prezentat în fața buroșului dela
 ghiseu cele originale și copii cerșor după
 acestea: copii certicate după certificate
 de naștere

Revin asupra declarației din data de 14.2.2001
 și recunosc că m-am făcut căde de identitate
 înria BV 251489. Eliberată la 27.09.2009
 pe numele și stare civilă ale fratelui meu
 Răuș Lyman am procedat la obținerea unei
 de identitate false cu intenția de a obține
 un Pasaport pe numele fratelui meu de
 care eu ieu am în pasaportul personal
 stiu că am în Germania din 94 intrând
 pe durata în limitate de am în
 Italia să în ved pateră și mo fost
 frica că nu voi fi lasat să circule în
 spațiu Schengen.
 Pentru obținerea unei de identitate false
 am luat buletine de identitate

Stânga: autor A. **Dreapta:** autor B.

Fig. 5. Scris similar provenind de la doi frați.

Capitolul al V-lea. Raportul de expertiză și criteriile de validitate a acestuia

Secțiunea 1. Premise conceptuale

Aceste considerente au fost deja prezentate în cadrul notelor de curs din 2013 (*Problematica expertizelor criminalistice*). Vom relua discuția cu o aplicare mai nuanțată la expertizele grafice, deși susținem valabilitatea lor generală, sub aspect formal, pentru toate genurile de expertiză.

Care sunt criteriile după care se poate aprecia capacitatea unei expertize de a răspunde problematicii supuse examinării cu un cât mai ridicat spirit științific?

Este unanim acceptată ideea că prin concluziile experților se exprimă un rezultat al examinării sub forma unei **opinii de specialitate**, numită și **expertiză**. Ideea pleacă de la acceptarea conceptului de expertiză „ca examinare de specialitate”^[1].

Magistratul sau alt organ judiciar ori avocatul și părțile procesuale nu pot stăpâni, dincolo de nivelul informativ, amatorial, problematica complexă a identificărilor criminalistice, **grafice**, chimice, biologie, antropologice etc. Cum se va descurca un „laic” (din punct de vedere științific) în hățișul datelor complexe, fiind în final „chemat să ia decizii” bazate pe rezultate cu un pronunțat caracter științific^[2]? Apreciem că astfel apar posibilitățile adoptării unor poziții diverse. Anumite opinii^[3] consideră că, cel puțin în unele domenii ale expertizelor criminalistice (dactiloscopie, uneori grafoscopie), problematica este rezolvată mai degrabă pe cale empirică, iar ca atare opiniile formulate de experți ar exceda caracterului științific, fiind posibil a fi considerate parte din categoria pseudo-științelor. În același ton,

---

[1] M.R. HECKER, *Handwriting and Science...*, op. cit., p. 110.

[2] *Idem*, p. 113, 114.

[3] R. HUBER, *Galileo's revenge. Junk Science in The Court Room*, Basic Books, New York, 1991, p. 103.

Codul de procedură penală german permite ca, **în mod excepțional**, instanța de judecată să decidă asupra unei probleme chiar în lipsa unei expertize^[1].

Achiesăm ideii potrivit căreia statutul științific al unei activități, teorii etc. este apreciabil în funcție de capacitatea acesteia de „a fi negată (transformată) respinsă sau probată”^[2] și corespondența metodelor utilizate cu rigorile procedurale juridice și științifice. În concepția lui Karl Popper, știința apare ca un proces de evoluție a cunoașterii prin respingerea (negarea) succesivă a teoriilor anterioare care sunt înlocuite de teorii noi cu o putere explicativă mai mare, adică „teorii mai puțin greșite”^[3]. Pe fiecare treaptă a cunoașterii, observațiile experimentale au dus la înlăturarea unor teorii (i-au dovedit „falsitatea”), iar noua teorie care putea explica unele aspecte neclare anterior a deschis calea propriei ei negări^[4].

De regulă, aprecierile organelor judiciare asupra variilor concluzii sunt întemeiate pe anumite concepte absolut personale, subiective, pe consonanța ori pe disonanța concluziilor cu restul probelor, aprecieri determinate nu atât de înțelegerea spiritului științific, cât de nevoia satisfacerii interesului procesual al promovării unei probe „științifice”.

---

[1] R. KELLER, *Applying Scientific Methods against Rationalism Admitting of Evidences in Penal Process?*, în *Archiv für Strafrecht*, vol. 146, 1999, p. 255-271.

[2] K. POPPER, *op. cit.*, p. 67.

[3] Pentru Popper falsificarea (modificarea) metodologică a cunoștințelor înseamnă transformarea succesivă a grupurilor de concepte care formează o teorie. Astfel, savanții sunt obligați la un moment dat să accepte sau să respingă un anume grup de idei. Ei trebuie să decidă prin adăugarea de ipoteze *ad hoc*, a căror acumulare va impune la rândul său decizia de respingere a conceptelor anterioare devenite inacceptabile pe temeiul noilor niveluri de cunoaștere științifică.

[4] Spre exemplu, **mecanica lui Aristotel** explica intuitiv observațiile unor fenomene obișnuite. Ea a fost negată de **experimentele lui Galileo**, care au fost înlocuite de **mecanica newtoniană**, iar parte din observațiile lui Newton au fost completate de **teoria relativității** a lui Einstein. Principiile newtoniene aplicate la nivel atomic au fost înlocuite de **mecanica cuantică**. Aceasta din urmă a trebuit să recurgă la concepte intuitive cum ar fi **nivelele energetice, fizica cuantică, principiul lui Heisenberg** etc.

În literatura română de specialitate nu sunt discutate ori precizate criteriile pe temeiul cărora se poate aprecia caracterul științific sau pseudo-științific al unei expertize. Ca urmare, pentru problemele supuse examinării și metodele recomandate se prezintă criterii general-acceptate, considerate a fi științifice. Sunt sugerate metode și metodologii de lucru, iar în timp s-a ajuns la introducerea unor standarde de lucru unificate^[1].

Într-o lucrare a sa, Andrei Frățilă analizează problemele la care trebuie reflectat, propunând chiar și o varietate de concepte cu care trebuie operat spre o mai bună gestionare a problematicii expertizelor grafice^[2]. Considerăm corectă ideea, sens în care și facem unele prezente observații.

Relativ recent s-a spus de către unele voci^[3] că libertatea numirii experților (a se înțelege „mai ales din sfera privată”) ar fi sursa corectitudinii expertizelor, iar existența institutelor de criminalistică ale Ministerului Justiției și Poliției Române ar genera monopol și incorectitudine. Dacă privim problema din perspectivă strict declarativă, observația de mai sus ar putea părea întemeiată, deși în mod ciudat unii dintre susținători au ocupat la momentul dat poziții de conducere în sfera instituțiilor „de stat”. În opinia noastră, se pune în mod greșit și chiar forțat semnul de egalitate între expert oficial și tendința de părtinire a intereselor statului împotriva intereselor legitime ale altor părți, înțelegând pentru cauzele penale ca „o servire a statului” din perspectiva calității de angajat al instituției oficiale în raport cu expertul.

Dacă am accepta aceste viziuni, ne întrebăm retoric cum rămâne cu corectitudinea profesională și respectarea criteriilor științifice și nu

---

[1] Standardul ISO CEI 17025 este implementat la nivelul Institutului Național de Expertize Criminalistice și Institutului Național de Criminalistică pentru mai multe domenii de activitate.

[2] A. FRĂȚILĂ, *Etiologia bolilor...*, op. cit., 2008.

[3] A se vedea Timpolis, **20-23 noiembrie** 2008, <http://www.sojust.ro>, citându-l pe Cătălin Grigoraș – la acea dată director adjunct al Institutului Național de Expertize Criminalistice. Au existat și alte voci, iar ulterior partizanii opiniei au devenit experți privați. Este cel puțin stranie schimbarea taberei conceptuale, dar în temeiul libertății de opinie ideile pot fi schimbate în timp pentru varii motive.

înțelegem ce ar fi împiedicat susținătorii ideii să acționeze de manieră corectă, mai ales din poziția de conducere a unei instituții de stat. Aprecierea conform căreia unii experți oficiali ar putea fi „vinovați de servilism către stat” este doar o suspiciune, iar până la proba contrară independența generată de lipsa unei relații mercantile de obediență față de un client sau altul poate fi mai degrabă temei al obiectivității.

În opinia noastră, plata serviciilor de expertiză nu implică renunțarea la corectitudine. Ca și în cazul avocatului propriu-zis, clientul plătește atât expertului privat, cât și instituțiilor de expertiză pentru accesul la capacitatea profesională și științifică a expertului, vizând un rezultat corect sub aspect științific, fără ca aceasta (cuvântul plătită a activității expertului) să determine derogarea de la exactitate. Am remarcat chiar în practica privată un interes semnificativ pentru dezvoltarea unor standarde și criterii de evaluare a validității concluziilor^[1]. Unii dintre experții cu activitate privată își încep examinările prin expunerea criteriilor de independență profesională, metodologică și/sau de altă natură. Pe de altă parte, caracterul comercial al relației expert privat-client parte poate fi el însuși generator de suspiciuni în lipsa unor standarde consacrate și statuate oficial, impunând probitate și repetabilitate a rezultatelor.

Ce ar împiedica asumarea unor coduri deontologice, a unor norme profesionale clare, aplicabile atât experților din institute, cât și celor privați? În literatura străină este acceptată și recunoscută ideea că „*nimeni nu se așteaptă ca un consultant (expert privat – n.n.) să fie imparțial*”^[2], dar se afirmă că sunt necesare reguli de acuratețe cărora să le fie circumscrise opiniile experților, indiferent de partea care îi angajează^[3]. Pe de altă parte, ce facem însă când lipsa unor

---

[1] L. PETRICĂ, *Intervenție la „Masa rotundă teoretico-practică: Expertizele criminalistice judiciare”*, organizată de CNEJ Moldova, Chișinău, 8-10 aprilie 2019, nepublicată.

[2] P. TARUFFO, *La prova scientifica nella recente esperienza statunitense*, în *Rivista trimestrale di diritto e procedura civile*, 1996.

[3] În cadrul Regulilor federale americane privind probele, art. 706 prevede că *instanța poate decide, din proprie inițiativă ori la propunerea părților, să explice motivul pentru care un expert nu poate fi acceptat, putând cere părților în litigiu*

criterii de apreciere a validității expertizelor, dublată de incapacitatea științifică a celor chemați să le evalueze rezultatele și să le încastreze la locul convenit în puzzle-ul judiciar, se întâlnește cu expertul privat (sau oficial) neonest? În lipsa unor reglementări atente ale acestor aspecte în legislația națională, întrebarea noastră rămâne doar una retorică.

Secțiunea a 2-a. Despre principii și standarde

În raport de cele arătate mai sus, se pune în mod logic întrebarea: **în funcție de tipul expertizei solicitate, care ar fi criteriile în baza cărora se poate aprecia valoarea căilor și a metodelor prin care s-a ajuns la formularea concluziilor?**

Pentru a răspunde măcar parțial, sub aspect teoretic vom recurge la analiza succintă a unor standarde aplicate în alte sisteme juridice.

Modelul american (standardele *Frye* și *Daubert*). Așa-numitul standard *Frye* sau „standard de acceptare generală” este destinat a determina admisibilitatea unor probe științifice în cadrul instanțelor federale din Statele Unite ale Americii. El permite aprecierea unei opinii științifice a unui expert bazate pe criterii științifice doar în măsura în care tehnicile (metodele) utilizate sunt general acceptate ca fiind corespunzătoare de către comunitatea științifică a domeniului în care se realizează expertiza.

Acest standard s-a născut prin soluția dată în cauza *Frye v. United States* (1923), care discuta admisibilitatea testării cu poligraful ca probă în instanță. Curtea a apreciat că Regulile federale privind probele stabilesc limite corespunzătoare de admisibilitate asupra probelor științifice, cerând judecătorului să se asigure că opinia expertului are o motivare temeinică.

În practică, aplicarea acestui standard impune ca partea ce promovează o anumită problemă să asigure un număr de experți capabili a susține validitatea științifică a problemei în discuție. Tehnicile noi

---

să propună numele altora. Ea poate numi orice expert acceptat de părți sau îl poate alege ea însăși.

au obligat prin acest standard instanțele să studieze lucrări de specialitate și precedente judiciare asupra anumitor probleme, spre a determina temeinicia și „acceptabilitatea lor generală”.

Tot jurisprudența americană oferă ca răspuns pentru observațiile privind standardul *Frye* soluția standardului *Daubert*. Generat și el de o speță pentru soluționarea căreia au fost formulate criteriile epistemologice cu finalitate judiciară (*Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals*, 1986), permite instanței să aprecieze caracterul (conținutul) științific sau neștiințific al unei explicații oferite de experți.

Fără a prezuma *ab initio* că toate datele oferite de specialiști sunt corecte, standardul *Daubert* indică **patru criterii ce trebuie avute în vedere pentru aprecierea opiniilor expertale**:

1. teoria sau tehnica utilizate trebuie **să poată fi controlabilă** (verificabilă – n.n.), citând în acest sens fraza lui Popper: „*Criteriul statutului științific al unei teorii este chiar capacitatea ei de a fi dovedită ca falsă, refutabilitatea sau capacitatea ei de a fi demonstrată*”^[1];

2. să existe o **rată de eroare cunoscută/recunoscută** a metodei folosite;

3. teoria **să fi fost publicată** (deci supusă discuțiilor pro/contra);

4. să existe **un anumit grad de consens** al comunității științifice asupra ei.

Se impun astfel ca **reguli** ale competenței judecătorului de a aprecia validitatea opiniei experților următoarele linii conceptuale:

– instanța este cea care stabilește dacă elementele furnizate de un expert au caracter științific;

– judecătorul (organul judiciar – n.n.) este cel care va trebui să asigure faptul că datele furnizate de expert sunt relevante cauzei și sunt fundamentate suficient;

– concluzia va putea fi apreciată ca având un fundament științific doar dacă partea poate demonstra caracterul metodologic științific corect al acesteia.

Observăm cum întreaga sarcină a aprecierii caracterului științific al unei expertize (opinii profesionale) rezidă în priceperea cu care organul judiciar va putea desluși cărările științei.

---

^[1] K. POPPER, *op. cit.*, p. 67.

Cum va putea însă aprecia un organ judiciar calitatea științifică a unui expert?

În Polonia, evaluarea calificării experților este realizată în diferite moduri în funcție de instituția de unde aceștia provin^[1]. Regulile generale sunt prevăzute în Ordinul Ministerului Justiției nr. 18/1987, care prevede că experții trebuie să aibă vârsta de minimum 25 de ani și să posedे cunoștințe tehnice și practice speciale într-un anumit domeniu, ele putând fi probate prin documente corespunzătoare: diplome universitare, certificate de parcurgere a anumitor cursuri, documente care confirmă experiența practică în anumite domenii^[2]. Legea polonă mai prevede că realizarea unei expertize criminalistice în cadrul unei cauze supuse justiției este precedată de o etapă pregătitoare în care organul judiciar cheamă expertul și îl consultă asupra utilității expertizei, obiectivelor, disponibilității metodelor și tehnicii necesare.

Sistemul expertizelor criminalistice din România a suferit în decursul ultimilor ani transformări semnificative sub aspectul implementării procedurilor și standardizării. După admiterea în Rețeaua Europeană a Institutelor de Criminalistică (ENFSI)^[3] a celor două institute de stat pentru expertize criminalistice din România, acestea au trecut la implementarea standardelor de laborator ISO/CEI 17025 pentru diferite domenii de expertiză. Cerințele de calitate și trasa-bilitate a obiectelor și documentelor impuse pentru aplicarea standardului amintit și, respectiv, acreditarea de calitate fac mult mai riguroase traseele pe care acestea trebuie să le urmeze, permit evaluarea calificării experților participanți, a aparaturii folosite, a pașilor metodologici necesari^[4] și a celor adoptați de expertul care a realizat lucrarea.

---

[1] R. CIESLA, *Technical Examination of Documents within the Scope of Polish Evidence Law*, Universitet Wroclawski, 2006, p. 77.

[2] *Ibidem*.

[3] Institutul Național de Expertize Criminalistice a fost admis în anul 2000, iar Institutul Național de Criminalistică în 2005.

[4] Sunt realizate la nivel de institut și apoi implementate de către laboratoarele din teritoriu pentru fiecare gen de expertiză în parte așa-numitele „Manuale de bune practici” care indică metodologia utilizabilă în diferitele examinări,